

Help!

Hoe leer ik mijn kind eerlijkheid?

Informatie & tips voor ouders

Inhoud

HELP! Hoe leer ik mijn kind eerlijkheid?

Eerlijkheid begint bij vertrouwen	6
Wanneer liegt een kind?	7
Wat kunt u doen als uw kind liegt?	8
Hoe helpt u uw kind eerlijk in het leven te staan?	10
Eerlijk of gewoon bot?	12
Als het uit de hand loopt...	13
De rol van school	14

Colofon

Dit is een uitgave in de HELP!-brochurereeks van OUDERS & COO. Deze brochures helpen ouders om hun kind belangrijke vaardigheden aan te leren die nodig zijn voor thuis en op school. De brochures zijn ook in te zetten bij bijvoorbeeld ouderavonden of projectweken op school.

© Niets uit deze uitgave mag worden overgenomen zonder toestemming van OUDERS & COO.

Tekst: Cécile de Bruin. Beeld: Bajo, Eindredactie: Saskia Hankins, Vormgeving: Louise Vlegels.
OUDERS & COO, Postbus 125, 3970 AC Driebergen
Tel.: 0343 513434, mail: info@ouders.net

WWW.OUDERS.NET

Voorwoord

HELP! Hoe leer ik mijn kind eerlijkheid?

Door eerlijk te zijn kunnen anderen je vertrouwen. Het is een basishouding in het leven. Eerlijk gedrag heeft te maken met:

- Verantwoordelijkheid nemen voor je eigen keuzes
- Voor je mening uit durven komen
- Eigen fouten en vergissingen durven toegeven
- Oprechtheid
- Rechtvaardigheid.

Die basishouding ontstaat niet vanzelf. Ouders spelen daarbij een belangrijke rol.

De opvoedkundige aanpak en inzicht van ouders in de ontwikkeling van het geweten dragen bij aan een stevige basis voor eerlijk gedrag. In deze brochure vindt u informatie en tips om eerlijkheid bij uw kind te stimuleren.

Eerlijkheid begint bij vertrouwen

MONIEK: "Ik vind eerlijkheid de basis van onze opvoeding. Ik zou het heel erg vinden als ik mijn eigen kinderen niet kan vertrouwen. Het is het fundament van onze relatie. Natuurlijk halen mijn 3 jongens allemaal wel eens wat uit. Maar ik probeer ze altijd mee te geven dat we in ons gezin eerlijk met elkaar omgaan. En dat ik dat ook van hen verwacht op school, met familie en vrienden, en natuurlijk ook met vreemden."

JOLANDA: "Als ik ergens een hekel aan heb, is het achterbaksheid. Dat vind ik zo laag. Ik heb 10x liever dat mijn dochter van 9 voor haar fouten durft uit te komen, dan dat zij eromheen gaat draaien. Of nog erger: dat zij een ander de schuld geeft!"

Eerlijkheid staat tegenover leugenachtigheid. Als je liegt doe je de waarheid geweld aan. Wie eerlijk is, weigert te liegen en bedriegen. Je hoeft geen mooie verhalen te verzinnen om goed over te komen. Anderen leren je kennen zoals je bent: je bent te vertrouwen. Pedagogen Gitty Feddema en Alette Wagenaar stellen

in hun boek 'En als we nou weer een gewoon gingen opvoeden': "Vertrouwen is het fundament van elke relatie, dus ook die van ouders en kinderen. De ouder die vertrouwen heeft in zijn kind leert het kind bijna automatisch dat het eerlijk en open kan zijn en dat roept bij het kind de reactie op dat het niets hoeft te verbergen en over niets hoeft te liegen."

Valse bescheidenheid en opschepperij

"Wie eerlijk is over zichzelf weet het juiste midden te houden tussen twee extremen: valse bescheidenheid en opschepperij. Bij valse bescheidenheid praat je gering-schattend over jezelf met de bedoeling daarmee juist een goede indruk te maken. Je bent niet echt bescheiden, maar je doet alsof. Aan de andere kant staat grootspraak of opschepperij: een opschepper doet alsof hij bepaalde talenten en kwaliteiten bezit die hij in werkelijkheid niet heeft, daarmee wil hij imponeren."

Bron: Dat doet deugd, praktijkboek morele vorming voor het voortgezet onderwijs, Gerrit van der Meulen e.a. 2010

Wanneer liegt een kind?

Redenen voor een kind om te liegen zijn:

- Als het weet dat het fout is geweest en bang is hiervoor straf te krijgen.
- Als het bang is dat anderen teleurgesteld in hem zijn.
- Als het geen zin heeft in een preek.
- Als het zich schaamt voor wat het heeft gedaan en geen idee heeft hoe het dit nog recht kan breien.
- Als het bang is om anders niets (meer) bij de groep te horen.
- Als het indruk wilt maken op anderen.
- Als het denkt dat er toch niet naar hem geluisterd wordt.
- Als het denkt dat er toch geen begrip voor zijn kant van de zaak is.

Ontwikkeling van het geweten

Je geweten vertelt je of iets wel of niet goed is. Psycholoog Kohlberg stelt dat de ontwikkeling van het geweten van een kind in de volgende fasen verloopt:

- Kinderen tot 4 jaar zijn op zichzelf gericht. De ouder is hun geweten. Deze geeft het goede voorbeeld, daardoor worden 'zaadjes'

gelegd.

- Kinderen van 4-6 jaar koppelen hun gedrag aan de goed- en afkeuringen die ze van hun ouders krijgen. Waarom iets wel of niet mag is nog onduidelijk.
- Kinderen van 6-8 jaar doen of laten iets vanuit de gedachten: 'Wat levert het me op?' en 'Als jij aardig bent voor mij, ben ik het ook voor jou'. Het rechtvaardigheidsgevoel groeit waardoor ze gaan vergelijken: 'Zijn stuk taart is groter'.

- Kinderen van 9-12 gaan zich inleven in anderen; ze bedenken zelf wat goed en slecht is en waarom. Ze willen bij de groep horen: 'Iedereen doet het'.

Jonge kinderen kennen nog niet het verschil tussen waarheid en fantaseren. Werkelijkheid en fantasie lopen nog door elkaar. Bewust liegen kunnen kinderen pas vanaf 7-8 jaar, omdat ze zich dan kunnen verplaatsen in het perspectief van een ander.

Wat kunt u doen als uw kind liegt?

ELINE: "Ik ben niet zo goed in straf geven en vind het vaak ook niet nodig. Toen ik merkte dat mijn zoon van 6 jaar stiekem snoepjes van klasgenootjes had afgepakt, moest hij wel uit zijn spaarpot nieuwe snoepjes kopen en die jongens dat snoep geven. Maar ik ga dan niet voor een week snoep verbieden."

PETER: "Toch durf ik niet te zeggen dat er in ons gezin nooit gelogen wordt. Laatst nog kwam ik erachter dat onze dochter van 12 achter mijn laptop had gezeten. Terwijl we toch echt hadden afgesproken dat zij op de oude computer boven spelletjes mag doen en niet op mijn werklaptop. En ze had me de dag ervoor ver-

zekerd dat ze dat echt niet doet. Mooi wel dus."

Volgens pedagoge Feddema liegen de meeste kinderen terwijl zij heel goed weten dat ze iets gedaan hebben dat door hun ouders wordt afgekeurd. Zij liegen omdat ze benauwd

zijn voor de reacties van hun ouders. Kinderen vinden het natuurlijk niet leuk om te worden betrapt en te worden afgewezen op hun ongewenste gedrag en daar straf voor te krijgen. Maar ze beseffen in 9 van de 10 gevallen best dat ze die straf verdiend hebben. Feddema: "Je moedigt het kind aan om eerlijk te zijn door juist niet te straffen als het de waarheid vertelt. Een vermanend woord geeft al voldoende duidelijk aan dat de grens overschreden was. Het heeft meer zin om juist de oneerlijkheid te bestraffen. Liegen is veel kwalijker dan (per ongeluk) iets verkeerd te doen, iets stuk te laten vallen of een andere regel te overschrijden."

Tips:

- Denk niet gelijk het ergste, ieder kind liegt wel eens.
- Confronteer het kind met uw vermoedens, spreek het er op aan.
- Probeer te achterhalen waarom het liegt: luister naar het verhaal.
- Geef het kind de kans zijn mening te geven, spring er niet meteen bovenop.

Tip: eerlijk delen

Twee kinderen die samen iets lekkers moeten delen, bijvoorbeeld een koek... dat levert vaak ruzie op. Er roept er altijd wel één verontwaardigd: 'Dat is niet eerlijk!' Oplossing: de een mag de koek breken, de ander mag als eerste kiezen. Ze bepalen zelf wie wat doet. Zo lossen kinderen zelfstandig de situatie op waarbij de uitkomst altijd als eerlijk wordt ervaren. En als volwassene hoeft je niet te bemiddelen of te troosten. Ook bruikbaar bij toetjes en taarten!

- Leg uit hoe u denkt over liegen (uw normen en waarden).
- Verbind consequenties aan het gedrag van uw kind (zoek bv. een passende maatregel om het goed te maken, zoals iets terugbetalen, repareren, excuses maken, een brief schrijven).
- Laat uw kind nadenken over het effect van liegen op een ander.
- Geef mee: wanneer je eerlijk vertelt dat je iets gedaan hebt dat niet oké is dan word ik misschien wel boos, maar samen komen we er wel uit (oplossingsgericht).
- Waardeer het kind wanneer het een volgende keer wel eerlijk is en zeg dit ook.
- Blijf uw kind vertrouwen.

'Denk niet gelijk het ergste, ieder kind liegt wel eens'

Hoe helpt u uw kind eerlijk in het leven te staan?

PETER: "Soms moeten kinderen van hun ouders achteraf aan de juf doorgeven dat ze ziek zijn geweest, terwijl het gezin gewoon een dag eerder op vakantie is gegaan. Ik geloof dat ik dat nooit zou doen. Ik laat mijn kind niet tegen zijn juf liegen, hoe graag ik ook die vakantiefile zou willen vermijden."

Elke opvoeder weet het: een kind leert het meest van het voorbeeld dat het thuis krijgt. Een kind raakt verward als een volwassene het ene zegt (je mag niet stelen, je mag niet liegen), maar het andere doet (vader pakt uit nijd een fiets van een ander omdat die van hem ook gejat is of moeder zegt aan de kassa dat haar kind 11 is in plaats van 12 zodat zij korting krijgt). Wat vindt u bijvoorbeeld wel of niet eerlijk als het gaat over:

- illegaal downloaden van muziek en films
- zwart betalen van de huishoudelijke hulp
- te hard rijden op wegen waar toch niet wordt gecontroleerd
- kopiëren op kosten van de werkgever of spullen van het werk thuis gebruiken

- bloemen uit het park plukken voor op de vaas thuis
- excuses verzinnen om niet naar een verjaardag of vergadering te hoeven gaan.

Heilige boontjes

Het is onvermijdelijk dat we zelf niet in alle situaties eerlijk zijn en dus niet altijd het goede voorbeeld geven. Niemand is een heilig boontje. De kunst is om eerlijk naar uw eigen gedrag te kijken en om met uw kind te praten over de afwegingen die u maakt. Juist door het bespreken van dagelijkse dilemma's leren kinderen de kunst van eerlijk zijn. Zo merken zij dat iedereen het wel eens lastig vindt om eerlijk te zijn, dat je spijt kunt hebben van gemaakte keuzes en dat je zelfs door leugens verstrikt kunt raken. En hoe opgelucht je je kan voelen als je uiteindelijk eerlijk bent geweest en een knoop hebt doorgehakt (een klus hebt afgezegd of een ruzie hebt uitgesproken).

De kracht van groepsdruk

Het is voor een kind lang niet altijd gemakkelijk om

eerlijk te zijn. Wat als jij de enige bent in een groep die een afwijkende mening hebt? Durf je dan voor je mening uit te komen? Straks keert de groep zich tegen jou, of vinden ze je een watje als jij hardop zegt dat je geen snoep wilt stelen in de buurtsuper of het opneemt voor een klasgenoot waartegen de hele groep zich keert. Groepsdruk maakt het voor kinderen (en zeker voor tieners) moeilijk om vast te houden aan hun eerlijkheid. Al in de basisschoolleeftijd zijn er talloze momenten om het met uw kind te hebben over wanneer eerlijk zijn moeilijk is en wat je in bepaalde situaties kunt doen. Juist in deze fase kunt u uw kind veel bijbrengen over normen en waarden. Er zijn genoeg aanleidingen:

- Nieuwsberichten (hoe wordt nieuws gebracht, hele en halve waarheden)
- Sport en spel (teamwork, doping, competitie, eerlijk spel)
- Criminaliteit en vandalisme in de wijk
- Verhoudingen in de klas: hoe rechtvaardig is de leerkracht (strafmaatregelen, leerlingen voortrek-

ken)? Hoe eerlijk zijn klasgenoten (spieken, opscheppen)?

- Boeken, verhalen, tv-series en films over dagelijkse dilemma's (bedrog, jaloezie, loyaliteitsconflicten).

'Al in de basisschoolleeftijd zijn er talloze momenten om het met uw kind te hebben over wanneer eerlijk zijn moeilijk is'

Eerlijk of bot?

MANON: "Ik kon wel door de grond zakken toen mijn zoon van 4 in de volle bus zei: 'Die mevrouw lijkt wel een paddenstoel'. Ik weet niet of de mevrouw (inderdaad met heel veel moedervlekjes in haar gezicht) het heeft verstaan, maar ik wist niet hoe snel ik mijn kleuter af moest leiden."

Wat kinderen zeggen komt er recht voor zijn raap uit. Op kleuterleeftijd kunnen mensen daar nog wel begrip voor hebben of er smakelijk om lachen. Maar vanaf een jaar of 8 wordt dat niet meer zo gewaardeerd door volwassenen. Als je te eerlijk bent kom je bot over. Dan botst de deugd van 'eerlijkheid' met de deugd van 'fatsoen'. De deugd die helpt daartussen een evenwicht te vinden is 'verstandigheid'. Als ouder zul je je kind moeten leren dat het soms beter is om de waarheid in te slikken. Niet iedereen (en zeker niet oma zelf) hoeft te weten dat jij oma dik vindt. En als ze vol trots vraagt hoe de nieuwe trui haar staat, mag je best zeggen dat je de kleur mooi vindt. Een leugentje om bestwil.

Het gaat er immers om wat je wilt bereiken met je eerlijkheid. Dat maakt nogal uit. Wil je iemand er mee helpen, onrechtvaardigheid bestrijden, een fijn mens zijn of koste wat kost de waarheid hoog houden?

Inleven

Probeer uw kind zich te laten inleven in hoe goedbedoelde opmerkingen over kunnen komen. Laat hem zich verplaatsen in de ander: "Hoe zou jij het vinden als je vriend tegen jou zegt dat je dik bent, je voor geen meter kan voetballen, een rare bril hebt...?" Draag voorbeelden aan van uzelf waarbij u probeert om eerlijk maar toch tactvol te zijn. Bijvoorbeeld een kennis die u wel erg vaak en langdurig belt. Om uw kennis niet te kwetsen wilt u niet botweg zeggen dat u die lenlange telefoongesprekken zat bent, maar hoe laat u dan wel merken dat het wat u betreft iets minder kan? Kinderen hebben daar vaak zelf ook goede ideeën over. Laat uw kind eens meedelen. Op die manier steunt u uw kind en leert u hem de waarde van tact.

Tip: de brochure 'Help hoe leer ik mijn kind fatsoen?' van **OUDERS & COO** geeft hierover leuke info en tips. Scholen met een schoolabonnement op **OUDERS & COO Magazine** kunnen deze brochure gratis voor alle ouders downloaden via de ledenpagina op www.ouders.net. Vraag ernaar op uw school!

Als het uit de hand loopt...

Wanneer de relatie tussen kind en ouder niet goed is, kan het liegen soms problematisch worden. In zo'n situatie is meestal pedagogische hulp nodig omdat ouders en kind elkaar niet meer kunnen, durven of willen vertrouwen. Oorzaken kunnen volgens Feddema liggen in:

- een beperkte of verstoorde gewetensvorming van het kind. Deze kinderen kunnen zich niet goed inleven in anderen, hebben een onverschillige houding en denken voornamelijk aan hun eigen belang.
- het niet voldoen aan bepaalde behoeften van een kind (veiligheid, vrijheid, zelfstandigheid). Kinderen die te strak worden gehouden (voorbeeld: nooit zakgeld krijgen) zullen eerder geneigd zijn te liegen en de waarheid te verdraaien om voor zichzelf op te komen (geld stelen uit de portemonnee van ouders).
- gezinnen waarin de band tussen ouders en kind niet goed gelegd is. Waar geen affectie is, zal een kind dit tekort voelen en de neiging hebben door te liegen

en bedriegen een leegte te vullen.

Als het liegen echt uit de hand loopt kunnen ouders hulp inroepen via de huisarts.

'Als je te eerlijk bent kom je bot over'

De rol van school

Het bijbrengen van deugden op school gebeurt niet alleen in de godsdienstlessen. Veel scholen proberen het in hun hele pedagogisch beleid te verankeren. Dat betekent dat het verweven is met de manier waarop docenten met leerlingen, en leerlingen onderling met elkaar omgaan. Eerlijk gedrag hoort daar ook bij. Morele vorming is geen opdracht die de school van buiten krijgt (omdat het anno 2010 zo hard nodig zou zijn de jeugd te corrigeren), maar omdat het behoort tot het hart van onderwijs: de pedagogische opdracht om niet alleen te werken aan kennisoverdracht en scholing, maar ook aan vorming van leerlingen. Maar hoe doe je dat?

Schoolregels

Behalve een les of project over eerlijkheid is de dagelijkse praktijk op school minstens zo belangrijk: hoe gaat de school bijvoorbeeld om met klikken? Hoe open is de schoolcultuur? Wat doet de school als kinderen worden buitengesloten? Zijn er omgangsregels en hoe worden die toegepast? Ou-

ders kunnen in de schoolgids lezen wat het beleid van school is. Ook kunnen ze actief meedenken over de schoolregels via de ouder- of medezeggenschapsraad. Op de middelbare school, waar regels vaker overtreden worden, merken docenten dat straf geven niet altijd werkt. In plaats van steeds harder in te zetten op sancties en straffen, is er groeiende aandacht voor een pedagogische methode die herstelrecht wordt genoemd. Centraal idee is dat in plaats van straffen het beter is de schade te herstellen door samen op zoek te gaan naar oplossingen. Waarden die samenhangen met herstelrecht zijn respect en autonomie.

Tip voor op school : de ouderavond 'Dilemma' van OUDERS & COO waar ouders en school aan de hand van een spel over normen en waarden met elkaar in gesprek gaan over de opvoeding en vorming van kinderen. **Meer informatie:** www.ouders.net > ouderavonden.

ELINE: "Op de school van mijn kinderen werken ze met gouden omgangsregels. Elke week komt een andere regel aan bod. In de kanjertraining, die heel de school doet, is het werken aan vertrouwen een belangrijk onderdeel. Sommige klassen hebben een brievenbus. Kinderen kunnen hier vrijwillig een briefje in stoppen. Na een incident is dit soms verplicht. In de klas worden dan de briefjes besproken. Ik denk wel dat dit helpt om kinderen te stimuleren eerlijk te zijn, zonder dat ze het gevoel hebben dat ze klikken."

Vragen over het onderwijs aan uw kind, bijvoorbeeld over schoolregels?

Bel gratis 0800 5010, (kies eerst 1, dan 3 voor OUDERS & COO) of kijk op www.ouders-5010.nl voor antwoorden op veelgestelde vragen van ouders.

08005010 kies 1 dan 3
voor ouders over onderwijs

Bel gratis!

OUDERS & COO

is de landelijke vereniging voor ouders, ouder- en medezeggenschapsraden in het christelijk en oecumenisch onderwijs.

OUDERS & COO:

- adviseert en ondersteunt ouders van schoolgaande kinderen
- zet zich in voor een optimale samenwerking tussen school en thuis
- maakt zich sterk voor een goede kwaliteit en sfeer op school
- biedt hulp bij de opvoeding
- informeert en schoolt ouders
- bemiddelt bij conflicten
- bestrijdt pesten, faalangst en geweld in het onderwijs
- voert actie voor lage schoolkosten
- verzorgt kant-en-klare ouderavonden
- ondersteunt en schoolt overblijfkrachten
- organiseert cursussen, trainingen en congressen
- geeft voorlichting via ouderbladen en brochures
- behartigt ouderbelangen
- voert overleg met de overheid.

U kunt lid worden van OUDERS & COO. Kijk voor alle voordelen van een individueel lidmaatschap voor ouders op www.ouders.net of bel 0343 513434 voor meer info.